

Barndomserindringer for Eva Carlsen (Hansen)

Den 25. april 1925 blev ungkarl Frederik Hansen f. 18.juli 1891 viet til Karen Pedersen f. 17. november 1895. Brylluppet blev holdt af Karens forældre Ane og Chr. Pedersen, Bollesager. Gæsterne ved brylluppet var først og fremmest Frederiks søskende nemlig: Hans, gift med Harit, og lærer i Føllenslev; Bertha, gift med lærer Hansen, Bredetved; Ellen, gift med senere stationsforstander Kristian Nielsen, Alleshave; Rigmor, lærerinde i Sdr. Jernløse, som kom sammen med sin mor Ida Hansen; Knud, senere gift med Marie; Emma, gift med Købmand Tønner Birch, Eskebjerg; Poul; og sidst Peer, gift med Elise. Desuden afdøde Dagnys mand Peer Pedersen med sin nye kone Sara. De kom alle fra Sjælland, så Ane havde haft travlt med at skaffe logi hos naboer og venner til 16 personer + 4 fra hendes egen familie.

Så var der Karens søskende: Thomas var i Amerika, så fra ham var der brev; Peder, som var gift med Petrea, kom også fra Sjælland. De boede i Eskebjerg. Agnes, gift med Valdemar, boede på Stevns, så de skulle også have logi. Ottilie, Ester og Hans arbejdede i Esbjerg og boede hjemme på sognegården.

Min bedstefar Chr. Pedersen var enebarn, så fra den side kom ingen familiemedlemmer. Min bedstemor Ane havde en søster. Hun og hendes mand boede i Varde, og de havde 6 børn, altså Karens fætre og kusiner, de har nok også været med. Den ene af fætrene hed Anton, kom til Sjælland og hans søn Carl Anton er borgmester i Tornved. Han har en gård i Holmstrup. Ham kan man af og til se i avisen. Hvor brylluppet stod ved jeg ikke, men da vi i 1938 var til

guldbryllup med mine bedsteforældre, blev festen holdt i forsamlingshuset, som ligger lige i nærheden af, hvor de boede. Da brylluppet var overstået, rejste brudeparret tilbage til Frederiks fødehjem, Nørrehovedgård, som han havde forpagtet, og hvor Karen havde været husbestyrinde, før de blev gift. Gården ligger på en odde, som hedder Nørrehoved, hvorfra gården har sit navn. Der er vand på tre sider af jorden og syv km til nærmeste handlende.

På denne gård fødtes 9. feb. 1926 en pige. Det var en svær fødsel, men jordmoderen, som blev hentet med hestevogn 15 km inde i landet, ville ikke have lægen til at komme, så da barnet kom til verden, efter at have siddet fast, jeg ved ikke hvor længe, var det skindød, men jordmoderen slog et par slag ud i luften indtil det gav lyd fra sig. Min mor fortalt altid med rædsel om det at føde børn. Den lille pige blev døbt i Bregninge kirke 1. april 1926 og fik navet Eva, og det er hende, jeg vil fortælle om.

Da jeg skulle have tænder, begyndte jeg at få krampe; men lægen mente, det var tandkrampe. Da jeg var fem år, fik jeg så alvorligt et anfald, at lægen sendte mig på sygehuset i Kalundborg, som ligger 30 km fra mit hjem. Min bedstefar fra Jylland var på besøg, og han havde bil, og kørte mig derud. Hvor længe jeg lå på sygehuset, ved jeg ikke, men da jeg vågnede stod min mor og far med en stor dukke med glashoved. Den havde hår og kunne lukke øjnene. Næste gang jeg fik besøg, havde mor syet noget fint tøj til dukken. Det var rigelig stort, men den pige, der lå i sengen ved siden af kunne sagtens sy det ind, så det passede. Jeg smed dukken over til hende, men den faldt på gulvet, og hovedet gik i

stykker. Jeg tror nok, jeg græd, men jeg blev lovet et nyt hoved til dukken. Hvor længe jeg var på sygehuset, husker jeg ikke, men jeg til at have medicin, som jeg fik hver aften. Jeg tror, det var morbror Peder, der hentede mig. Han havde en gammel Ford med kaleche. Der foresvæver mig noget om, at mor sendte en kasse småkager ud til mig, men en af de andre patienter tog den i forvaring, så jeg ikke spiste dem alle sammen på en gang. Om jeg overhovedet fik nogen, husker jeg ikke. Det har altid stået for mig, at de andre spiste dem. En dag fik jeg besøg af min senere veninde, Inger Rønnovs mor. Hun havde en banan med til mig. Det havde jeg vist aldrig fået før og kunne ikke lide den.

Far og mor fik besked på, at de ikke måtte slå mig, hvis jeg var uartig. Jeg skulle have meget ro og hvile, og det var der nok ikke på Nørrehoved, hvor Erna var tre år og Grethe 1 år, så jeg blev sendt til Sdr. Jernløse, hvor min faster Rigmor var lærerinde, og min farmor boede hos hende og tog sig af madlavningen. Faster Rigmor var ikke meget hjemme, så det var bedstemor, der mest tog sig af mig. Jeg synes at kunne huske min bedstemor sige: "Så, nu er kl. 8 Eva, nu skal du i seng. Soveværelset var ovenpå. Når jeg kom i seng, så jeg alle mulige figurer på væggene. Så kaldte jeg på bedstemor, og hun måtte løbe op ad trappen mange gange for at berolige mig, til sidst fik jeg vidst lov at have lyset tændt i soveværelset. Enkelte gange, når jeg var helt umulig, tror jeg, at bedste tog mig ned i stuen med ordene: "Ak, dit lille pjattehoved". Bedstemor sad også og fortalte historier for mig. Når solen skulle ringes ned, tog hun stolen ud i døren og satte sig med mig der, for

at jeg rigtig skulle høre klokkerne.

En gang imellem fik jeg lov til at komme med faster Rigmor i skole. En gang bad jeg faster Rigmor skrive Eva Hansen, Nørrehovedgård. Faster Rigmor syntes jo, det var en stor mundfuld, når vi ellers sad og skrev enkelte bogstaver, men hun gjorde det, og hun regnede så med at have fred for mig. Det varede et stykke tid, men så kom jeg op og havde skrevet det hele. Så det med at skrive har jeg åbenbart haft lyst og anlæg for, fra jeg var helt lille.

Jeg var et stædigt barn, der krøb ind under bordet, når jeg havde gjort noget galt. Far og mor måtte ikke slå mig, så fik jeg krampe, og det har jeg sikkert hurtigt fundet ud af. En påske mine bedsteforældre var herovre, havde jeg fået besked på ikke at plukke af blomsterne. Pludselig så min bedstefar mig rive hovedet af de flotteste. Han for efter mig, og jeg løb alt, hvad jeg kunne rundt om den runde græsplæne. Var min mor ikke kommet og havde reddet mig, havde jeg sikkert fået en ordentlig endefuld, og bedstefar slog hårdt, sagde mor. Bedstefar brummede noget om, at der for galt, jeg lige for ud og gjorde det, jeg havde fået besked på ikke at gøre. I Sdr. Jernløse satte faster Rigmor sig at spille for mig, når jeg blev vred.

Foruden mig blev der født 3 andre piger på Nørrehoved: Erna blev født 11/8 1927, Grethe 4/5 1930, Gerda 3/6 1933. Det år begyndte jeg min skolegang i Alleshaves 2-klassede skole, men da kun var 4 elever på min årgang, og den ene flyttede til Jyderup private skole, blev jeg flyttet op i 2. klasse efter to år og skulle nu til at lære det

samme som dem, der var 13 år. Jeg har altid haft en dårlig hukommelse, men når jeg havde læst min lektie tre gange, hørte min mor mig, så læste jeg det tre gange til, og så kunne jeg det udenad. Jeg kunne se, hvor det stod i bogen. I mange år kunne jeg samtlige byer, floder, bjerge grænser i hele verden, men nu har jeg desværre glemt dem. Vi lærte også salmerne udenad. Hvis læreren begyndte bagfra, kunne vi, er sad øverst, nå at lære det, til det blev vores tur. I skriftlig dansk var vi delt i 3 hold: et forberedte diktat, et fik dikteret diktat og et tredje hold skrev måske genfortælling. Mundtlig dansk var forfærdeligt, der skulle vi følges ad, og det siger sig selv, at de, der var yngst, ikke kunne læse så godt, som de, der var ældst. Så sad vi og læste frem i bogen, mens vi hele tiden måtte følge med i, hvor de læste, for pludselig kunne lærer Pedersen sige: "Ja tak, så er det Eva, og så var det jo flot, hvis man ikke vidste, hvor man skulle læse. Regning var et dejligt fag, der fik, vi lov til at regne løs, skulle ikke følges med nogen. Vi var 3-4 stykker, der regnede om kap. Jo, vi havde hovedregning først, og der blev jeg gerne nr. 1. Men fag som verdenshistorie, biologi, håndarbejde, sløjd, husgerning og gymnastik fandtes ikke på vort skema. Især sprog har jeg savnet meget, ikke mindst de sidste 25 år. I Jyderup lå en realskole, men man skulle selv betale, og der var 15-20 km dertil på cykel. Min lærer havde foreslået mine forældre at sende mig dertil, men de turde ikke sende mig på kostskole grundet min epilepsi. Selv var jeg heller ikke interesseret, dertil havde jeg kedet mig for meget i den 2 kl.

Vi havde en pige derhjemme til 1936, hvor jeg blev 10 år, så måtte jeg tage fat, når jeg ikke var i skole, det vil sige hver anden dag. Jeg startede med at rede senge og gøre rent i karlekammeret. Så skulle dagligstuen ordnes. Gulvet skulle tørres, og der skulle tørres støv af. Kl. 9 kom vores karle og min far ind til frokost. De fik fedtebrød med sild og en ostemad, hertil mælk og vist også kaffe af 250 g kaffe og 1 ske Richs. Først havde de fået morgenmad kl. 7, bestående af en rundtenom og en rundtenom sigtebrød med smør til kaffen, men det sørgede min mor for. For uden at dække bord skulle jeg spege sild til frokost. Det var et arbejde, jeg ikke brød mig om. Man blev så fedtet på fingrene, når man skulle flå silden, og lugten var heller ikke rar i min næse. Omkring høst fik vi en stor kasse sild, som min mor saltede ned i en stor tønde. Nogle blev taget fra til kryddersild, og dem kunne jeg bedre lide. Silden blev ikke marineret, det var bidesild, og det har jeg aldrig lært at spise. Når frokosten var overstået, begyndte vi så småt at tænke på middag. Der skulle hentes kvas til komfuret. Vandgryden skulle fyldes med vand til hjælp til opvasken. Vandet blev hentet i en spand i bryggerset og havde sin plads ved komfuret, hvorfra vi så tog vand til maden og kedlen. Der skulle hentes kartofler ind. Om sommeren måtte vi først ud og grave dem op. Så længe de var nye blev de skrabet, senere blev de kogt og pillet, noget der altid var mit arbejde. Kl. 12.30 kom far og karlene ind igen, så skulle bordet være dækket, og maden være klar, så de kunne komme ud og få deres middagssøvn, inden der kl. 13.30 blev kaldt til kaffe. Min far sov dog til kl. 14 og fik først sin kaffe kl. 15.

Efter middag gik jeg så i gang med den store opvask. Vi var otte personer, der nu havde fået mad 3 gange. Vi havde ikke udløb fra vasken, som var af cement, så det gjaldt om ikke at spille for meget. Efter opvasken skulle bordene vaskes af, komfuret gnides med sandpapir til det skinnede og gulvet vaskes. Endelig skulle bryggerset, hvor vi stillede vore træsko og støvler, fejes, og om lørdagen blev det skrubbet. Om sommeren fortsatte vi så i haven. Vi havde en stor urtehave, der altid trængte til at blive luget og den store blomsterhave, hvor der var tre græsplæner og masser af gange imellem og omkring, der skulle rives, og græsplænerne slås med håndkraft. Et par gange om året skulle plænerne stikkes af. De seks bede med stauder og roser, tog min mor sig som regel af. Der var også et stor bed med træer og buske, som jeg skulle rive. Værst var det om efteråret, når bladene faldt. Det blæste altid på Nørrehoved og dagen efter, at jeg havde revet alle bladene af, lå der fuldt igen. "Ja, men de blade, du har revet af, ligger der ikke mere", sagde min far.

Vi skulle også hjælpe til i marken. Først løb vi efter såmaskinen, når far såede. Vi skulle løfte tragtene op, når der havde samlet sig græs og rødder omkring den ende, der stak i jorden. Så skulle roerne tyndes og senere hakkes to gange. Dernæst skulle der lægges kartofler, som senere blev hyppet. Og endelig kom høsten. Det var altid i skoleferien, som vist kun var 3 uger. Vi fik simpelthen ikke ferie, før høsten begyndte. Vi piger slæbte neg sammen til karlene, der satte dem op i hove. Et år blev det et

vældigt regnvejr, så vi måtte ud at vælte hovene igen, så negene kunne tørre. Senere blev de så sat op igen. Det var min far og min farbror, der mejede. De mejede også for de to husmænd, som var naboer. Til gengæld hjalp de os med at tærskke. Det foregik med lokomotiv, som fyrbøderen passede. En af naboerne var ilægger. Så var der en, der passede sækkene og en anden, der bar dem på loftet, hvor de blev tømt ud på gulvet (stuehuset). Pressen pressede halmen, mens avnerne kom ud et andet sted.

Transportøren førte knipperne op til loftet, hvor et par børn stod og tog imod og slæbte dem ind på loftet, hvor den anden nabo stod og satte dem sammen. Efterhånden som stakken voksede, kom der en mand mere, og stak det op til ham, der satte stakken. Nogle gange var sæden kørt hjem og sat i stak inden tærskningen, men andre gange blev sæden hentet direkte fra marken og kørt til tærskværket. Så kørt man med 2 vogne, og lå marken langt væk med 3, for tærskværket måtte ikke køre tomgang. Så skulle der to til at stikke op, og to-tre til at lægge læs og køre vognen. Det var således et stort selskab, der myldrede ind i stuen til den varme mad, når fløjten lød. To af os piger var i sving derinde, mens far gerne ville have et par med på halmloftet. Tærskværket gik på omgang, jeg tror på en halv snes gårde, og for mange var det et af årets højdepunkter. Det var det ikke for mor. Hun ville jo ikke stå tilbage for de andre, men ærgrede sig over al den mad, der gik til. Værst var det, hvis naboens drenge ko med ind. Mange gange havde de hjulpet til med halmen, så far inviterede dem med ind, og så blev der trængsel ved det store bord, hvor der var dækket til 18.

Men også haven skulle høstes. Det begyndte med rabarberne. Hele sommeren fik vi masser af rabarbergrød, ikke kun til middag, men også om aftenen i stedet for kaffe. Der blev også kogt rabarbersaft, som kom på flasker. Så kom jordbærrene, der blev henkogt, og nogle lavede vi syltetøj af. Solbær og ribs var til saft, pærer og blommer blev henkogt. Vi lavede marmelade af pærer og æbler. Til sidst kom hyldebærrene. Det var et stort arbejde, for dem var der mange af, og de skulle ribbes. Vi plukkede to zinkbaljer fulde. Det værste var alt det arbejde med at gøre flaskerne rene. Endelig var der asier og græskar, men det var det mindste arbejde.

Så nåede vi efterår, hvor kartofler og roer skulle tages op og køres hjem. Roerne tog vi op med hænderne, og huggede toppen af med en kniv. Kålrabierne derimod blev taget op med maskine, og så kørte vi dem hjem til roekulen, som senere blev dækket med tang, halm og jord for at beskytte dem mod frosten. Tilbage var så pløjningen, men det har jeg aldrig været med til. Men hvor var det dejligt, når have og marker var vinterlagt, og vi kunne sidde inde og reparere tøj og stoppe strømper.

Snar begyndte dog juleforberedelserne. Grisen skulle slagtes. Det var et arbejde, der tog et par dage. Tidligt om morgenen tændte vi op under gruekedlen for at varme vand, som grisen skulle skoldes i, når den var død. Grisen lå på en stige anbragt på et omvendt kar. Min far stak den, mens min farbror og de to karle holdt den, og min mor tog blod fra til blodpølse. Når den var død, vendte man karret og fyldte det op med kogende vand. Heri skoldede man så grisen, så man kunne få skrabet hårene af grisen. Derpå blev den hængt

op i et par knage i loftet, og min far skar den op. Der blev sendt bud efter et fad til lever, hjerte, nyrer og lunger og en stor zinkbalje til tarmene, og så hang grisen og blev kold, mens vi gik i gang med at rense tarme til blodpølse og medister. Mor holdt, mens jeg pøsede van på for at få indholdet ud og gå vendt tarmene. Herefter blev de skuret og saltet. De små tarme til medister blev skrabet til de var helt klare.

Så var det fedtflommernes tur. De skulle skæres ud og smeltes af til fedt. Det, der blev tilbage, når fedtet var smeltet af kaldtes fedtegrever, som var en stor lækkerbissen for mange.

Noget af det første mor gjorde var at sætte grisehoved, lunger, nyrer, lever og hjerte over at koge i gruekedlen, som var varm endnu efter vandkogning. Når det var kogt, blev der lavet sylte af grisehovedet og leverpostej af et stykke af leveren, resten blev stegt. Men lunger, nyrer, hjerte, lidt lever og fedtegrever blev malet til finker, og den nåede vi som regel at smage, inden vi gik i seng. Til aftensmad fik vi kød steget som bøf med løg til.

Mens jeg havde arbejdet med alt det her, havde mor haft travlt med at skille grisen. Det voldte store problemer. Hvor meget skulle hun lade sidde på ribbenene? De skulle gerne være gode, men der skulle jo også være et godt stykke flæsk. Min farmor fik gerne en pakke, når vi havde slagtet; hvor lidt kunne mor være bekendt at sende? Der skulle sys rullepølser af slaget, men det blev vist først gjort næste dag, som også var en travl dag. Jeg fik også lov til at lave sylte, som også skulle gøres, mens kødet var varmt.

Næste dag skulle der males fars til medister og spegepølse. Den

ene skinke blev gjort klar til rygning sommetider også noget flæsk. Resten blev saltet ned i det store sulekar.

Når vi nærmede os middag, blev der travlhed i køkkenet, for nu skulle der fyldes i tarmene til blodpølse, som blev kogt i en stor gryde på komfuret. Det var et kunststykke af finde ud af, hvornår de var kogt. Man stod med en strikkepind og prikkede hul på luftblærerne i tarmene, for at de ikke pludselig skulle sprænges. Der måtte endelig ikke fyldes for meget i, for når grynene kogte udvidede de sig, og så kunne tarmene sprænges. Til pølsen blev serveret smørsovs og sukker, og det var utroligt, hvad der blev spist.

Mavesækken, og hvad der ellers blev levnet, blev næste dag skåret og varmet på panden. Der var jo ikke noget, der hed køleskab, og selv om vi havde en god kælder, var det begrænset, hvor længe tingene kunne holde sig. Når der var ryddet til side efter middag, tog mor fat på at ælte fars til spegepølse, og så kom det store pølsehorn frem.

Når skinken og det andet, der skulle ryges var saltet nogle dage, kørte far til røgmanden med det. Han boede i Bjergsted, så det var en tur på 30 km, 15 hen og 15 tilbage. Medister, som også blev henkogt, blev også sat hen i fedt, til det skulle bruges. Vi slagtede nok først en uge før jul, men alligevel kan det undre mig, hvordan sylte og leverpostej kunne holde sig til juledagene.

Der blev også nogle stor skåle fedt, som blev suppleret op hver gang mor stegte flæsk til middag, hvilket i hvert fald skete en gang om ugen. Det blev regnet for fattigmandskost ligesom fisk,

der også var billigt.

Af forberedelser til julen må også nævnet julebagningen. Det var en travl dag, for det tog tid af varme ovnen op, så der skulle helst bages meget på en gang. For at udnytte varmen fuldt ud, kogte vi rødbeder, rødkål og kartofler. Men rødkålen skulle snittes, kartofler og rødbeder pilles, de sidst skulle der desuden koges eddike til, så kagerne var lige ved at blive det sekundere. Vi fik dog bagt vaniljekranse, jødekager og brune kager samt pebernødder. Det var vores arbejde, at passe ovnen, mens mor rullede kagerne ud. Vi skulle også sætte dem på plade og pensle dem med æg samt pynte med sukker og kanel og mandler. Vaniljekransene fik vi dog lov til at rulle ud.

Til sidst kom julerengøringen. Der skulle pudses kakkelovne, vaskes og pudses vinduer. Møblerne blev poleret, og gulvene skuret og lakeret, men så duftede der også af renlighed. De første 10 år af min barndom havde vi petroleumslamper. De skulle fyldes med petroleum, renses og pudses hver lørdag. Men sidst i 30'erne fik vi elektrisk lys, og hvilken herlighed bare at trykke på en knap. Omkring samme tid fik vi lavet udløb fra vasken, og mor fik en jernvask. Så var det jo ingen sag at vaske op.

Så kom vinteren med sne og isglatte veje. Min far, som i nogle år kørte mælk til mejeriet sammen med min farbror Knud, måtte tråde hestene, inden han kørte, for at de kunne stå fast. Sommetider lå sneen så tykt, at man ikke kunne komme frem. Så måtte karlene fra de forskellige gårde ud at skovle sne. Først senere fik vi en sneplov af træ, som skulle trækkes af heste, men

den kunne ikke bruges, hvis sneen lå alt for højt. Det kunne være så ufremkommeligt, at vi børn ikke kunne komme i skole.

Sommetider løb vi ind over markerne, hvor der ikke var så meget sne. Jo højere man skovlede sneen op ved vejsiden, jo hurtigere lukkede det igen. Da jeg i 1942 begyndte på centralen i Sdr.

Jernløse, havde vi meget isslag. Det satte sig på telefontrådene, så de knækkede. Jeg måtte lære transitvejene to gange. Først de nødcentraler vi brugte indtil trådene blev lavet. Senere den rigtige vej. Dengang hængte både telefontråde og elektriske tråde i luften fastgjort til pæle. Nu er de gravet i jorden.

Vi havde 3,5 km til skole, så vi kunne godt være noget forfrosne, når vi ved 3-tiden om eftermiddagen nåede hjem efter at have spadseret det lange stykke. Men så var det rart, at komme ind til den varme kakkelovn. Det vil sige, det kunne godt gøre lidt ondt, når fingre og tæer tøde op. Vi var ellers klædt godt på. Mor havde strikket lange uldne strømper til os, og vi havde bukser med lodden vrang og uldtrøje under livstykket. Far lavede halmvisker til støvlerne, og vi havde hjemmestrikkede tørklæde og vanter. Når strømperne var stoppet tilstrækkeligt, klippede mor foden af og strikkede ny fod i. Samtidig vendte hun strømpen, så knæet med stopningen kom bag på. Vi havde også tynde uldstrømper, som mor havde købt, men dem fik vi kun på, når vi skulle bort, som vi sagde. Først skulle vi pyntes med tynde kjoler og strømper samt laksko. Så fik vi overtøj på, og så kom det værste, uden på frakken fik vi endnu en frakke, som regel en af mors aflagte. Det

strammede alle vegne, og vi følte os som kludedukker. Mor og far havde rigtig kørepels foret med skind. De var både pæne og varme. Så spændte karlene Lotte for ponyvognen, og de tre ældste af os piger blev anbragt på det lille sæde med ansigtet mod far og mor, som sad på det høje sæde med Gerda imellem sig. Først havde vi dog fået godt med tæpper om benene. Ovenpå kom forlæderet, som blev knappet på hele vejen rundt. Var det meget koldt, fik vi aviser i ryggen til at tage af for vinden, for vi sad jo og brækkede vinden, som mor sagde. Der var noget for Lotte at trække på, men bortset fra Tisløvbanken, var det ikke mange bakker med mindre, vi skulle til Vinterholm, som lå på den anden side af Eskebjerg, hvortil der var 7 km. Det var en helt udflugt. Vi tog hjemmefra over middag og var så fremme til kaffetid. Hos morbror Peder havde de både elektrisk lys og centralvarme. Det sidste havde min morbror selv lavet. Når Petrea kørte fyret op, fordi hun skulle lave mad, kneb det lidt med varmen, men så snart fyret blev sænket, var der varmt vand igen. Min morbror interesserede sig meget for at mure. Han rev vægge ned, så der blev et par store stuer ud af de fire små, byggede veranda på, anlagde haven med smukke stensætninger, hvor min tante havde masse af blomster. Staldene blev revet ned og nye blev opført. Så måtte min tante og Søster, som Anne Margrethe blev kaldt, tage sig af dyrene. Jeg husker, hvor harm jeg blev engang, vi var på besøg. Vi havde fået kaffe og stegen var sat på, så forsvandt min tante og kusine ud i stalden for at malke. Imens sad min onkel og fætter inde i stuen og hyggede sig. Jeg kan endnu høre min tante sige til min kusine, da de kom

ind fra malkningen:" Så skynd dig nu Søster, for nu skulle kartoflerne skrælles, så middagen kunne bliver færdig. Da Anne Margrethe blev 18 år, fik hun lov til at komme ud at tjene. Det havde hun glædet sig meget til, men glæden varede kun kort. Hun fik meningitis kort tid efter, hun var kommet hjemmefra og omkring juletid døde hun.

Vi havde mange triste dødsfald i familien i trediverne. Min fars ældste søster, Dagny blev gift med Peer Petersen. De to første børn, de fik døde. Det tredje, Helga levede, men da de skulle have det fjerde, rådede lægen dem til at bygge et nyt stuehus. Det gjorde min onkel, og min faster nåede at flytte ind i det, hvor hun fødte en søn, der fik navnet David, så døde hun 28 år gammel og Davis blev døbt ved sin mors kiste. Det tog hårdt på min onkel, som nogle år senere blev gift med Sara, der kom som husbestyrerinde efter at faster Ellen og faster Rigmor havde hjulpet ham. Med Sara fik han børnene Kaj og Elisabeth.

Først i trediverne blev David syg. Lægen opdagede for sent, at det var stivkrampe, og han døde. David havde, da han oprensede grøfter, fået en rift på den ene finger, hvorigennem man mente, at infektionen var kommet. Han døde i januar 1933. Ved hans kiste sagde min onkel:" Næste gang er det min tur". Nu havde han fulgt sin kone og 3 børn til graven. Det blev opfyldt to år senere. Da han i december måned skulle til Kalundborg for at hente penge for de leverede grise, blev han kørt over af toget. Der var et trinbræt ved Eskebjerggården, hvor man kunne stå på. Det var rimtåge, og han har muligvis ikke kunnet se, at han stod for langt ude.

Tilbage af Dagnys familie var nu kun Helga. Hun blev 9. feb. 1940 gift med Sofus Rasmussen, Havreholm. Han døde i 1983, men hun har 3 børn en del børnebørn og oldebørn. Peer Rasmus Petersen hørte til valgmenigheden i Vallekilde, og der ligger han, hans kone og 3 børn begavet.

I september 1936 døde min fars ældste bror, Hans, som var lærer i Føllenslev. Han fik lungebetændelse, og det var før penicillinet var opfundet, så han døde i en alder af 47 år. Han efterlod sig kone og 3 børn, hvoraf den yngste kun var et halv år.

Endelig i maj 1938 døde min onkel Tønner, han fik blodstyrting. Onkel Tønner var gift med faster Emma, med hvem han havde 3 børn, Betty, Johan og Peer. De boede i Hedehusene, hvor Tønner arbejdede på en fabrik, hvor han uden tvivl fik sin sygdom. Faster Emma drev en lille købmandsforretning. Da Tønner døde, flyttede hun til København, hvor hun fik en mindre købmandsforretning, hvormed hun ernærede sig selv og sine 3 børn til kommunen konfiskerede hendes hus, fordi der skulle laves en bred vej til flyvepladsen, men da var hendes børn for længst blevet voksne. Faster Emma havde den stor sorg at miste sin datter i en alder af 28 år. Hun ventede sit tredje barn, men fik hjerneblødning og døde. Og hermed er vi så nået til halvtredserne, der også blev et årti med triste dødsfald. I 1953 døde faster Berthas yngste barn, Edvard. Han var lige blevet færdig som dyrlæge, da han fik børnelammelse og døde i okt. 1953.

I december samme år døde farbror Knuds første kone, Samuel, Edith og Jørgens mor. Jeg tror, hun fik en hjernepustning, hvorefter

hun fik at vide, at der ikke var noget at gøre. Hun har været syg al den tid, jeg har kan huske og blev kun 50 år.

Min farmor, som døde sommeren 1952, blev derimod 86 år. Hun havde i løbet af 22 år født 13 børn, hvoraf de 10 blev voksne, men hun var frisk til det sidste. Da hendes mand, min farfar, døde i 1925 flyttede hun til Sdr. Jernløse, hvor hendes datter, faster Rigmor var blevet lærerinde. Hvor meget hun betalte til opholdet, ved jeg ikke, antagelig kun halvdelen af maden, som hun lavede til dem begge to. Desuden gjorde hun rent og holdt haven. Jeg ser hende for mig siddende i sin stol med det fine sorte forklæde, fløjlsbåndet om halsen og sygekassebrillerne, som blev skiftet ud med et par finere, når hun skulle i byen. Ligeledes blev fløjlsbåndet skiftet ud med et sort perlekæde. Bedstemor havde altid noget i hænderne. Hun lavede julegaver til alle sine børn, svigerbørn og børnebørn, der var 42 i alt. Gaverne bestod af vanter, sokker, halstørklæder, forklæder, lommestørklæder, mapper m.m. Om aftenen så man altid bedstemor med et strikketøj og en bog. Hun var meget pertentlig. Når hun stoppede strømper, skulle garnet ligne strømperne, og hun brugte aldrig optrævlet garn, som min mor gjorde. Det irriterede mig, for det ville let gå i knude og stopningen kunne ikke blive rigtig pæn.

Ja, så er vi igen hjemme på Nørrehoved. Mor havde også altid en strikkestrømpe i gang. Jeg blev sat til at stoppe strømper. Værst var min fars tykke valkede strømper, som næsten ikke var til at stikke i. Far sad med piben i rokkestolen, sammen hørte vi radioavisen kl. 19. Den hørte min bedstemor også. Så var der

"Familien Hansen" og "Den Gyldenblonde" to ting vi morede os over. Men torsdag var der torsdagskoncert fra Radiohuset. Den blev der altid lidt irriteret lukket for. Skulle vi ikke læse lektier eller stoppe strømper, spillede vi kort med karlene. Min søster Gerda har gengivet stemningen i flg. vers til mors 75 års fødselsdag:

Husker I, når hårdt det blæste
møllen skreg sin klagesang.
Mor ved bordet sad og læste
mens hun strømpepinden svang.
Sagte klik fra rokkestolen
far med piben hyggede sig.
Vi så spillede solonolen
karlen deltog i vor leg.

Eller dette vers:

Tørresnoren, tørresnoren,
den var 20 alen lang.
Vaskebræt og store støvler
sæbeskum om bjælken hang.
Grønkålssuppen tredjedagen
spiste vi med godt humør.
Sådan gik jo vaskedagen
det var dengang
det var før.

Det med grøn kålsuppen kunne min mor ikke lide at høre. Når vi skulle vaske, skulle vi have nem mad. Det blev altid grøn kålsuppe,

som vi havde levnet dagen før. Den skulle jo bare lige varmes. Det med at vaske var mere end et 12 timers job. Først skulle gruekedlen varmes op. Når tøjet var kogt, kom det op i vaskemaskinen, som vi piger skiftedes til at trække. Sommetider var karlen eller far også med. Det var et både strengt og kedsommeligt job. Når det var vasket på maskinen, fik mor det op i en balje, hvor hun så skrubbete det på et vaskebræt for at være sikker på, at alle pletter kom af. Så kom det op i et rent hold vand i gruekedlen og blev kogt en gang til og så ned i skyllekaret, hvor det blev skyllet 3 gange, inden det blev vredet og hængt ud på en lang tørresnor i haven eller lagt til tørre på bænken. Men der var mange hold tøj. Tøj og sengelinned om 8 personer. Mange gange var det sengetid, inden vi var færdige, hvis vi ikke lod det sidste stå i baljen til næste dag, hvor det så blev skyllet og hængt op. Det var hårdt at vride så meget tøj op så mange gange, der var hverken vridemaskine eller tørretumbler. Lagner, dynebetræk og duge var vi nu altid 2 om at vride. Værst var det, når vi lige havde fyldt snoren med store lagner og dynebetræk, og den så knækkede. Selv om tøjet faldt ned på græsplænen, kunne det ikke undgås, at det blev snavset. Så måtte det ind og skylles igen, somme tider måtte det op i sæbevandet før jorden gik af. Dagen før vaskedagen, havde mor sat alt tøjet i blød i soda, så snavset kunne løsnes. Var vi heldige at få tørret tøjet den første dag, blev det lagt sammen og rullet næste dag. I kælderen havde vi en kasse med et par kæmpe sten i. Kassen løb på et par ruller, og de ruller blev der viklet tøj om. Når vi så trak rullen frem og tilbage på tøjet, blev det

glat og fint. Værst var det, når rullen skulle vippes, fordi mor skulle have en ny rulle ind. Jeg var altid så bange for, at kassen skulle vippe ned over tæerne på mig, men det gjorde den aldrig.

Dagen efter skulle vi så stryge. Alt skulle stryges, for materialerne dengang var linnede og bomuld. Forklæder og kraver til skjorterne skulle stives sammen med en del andre ting. De først strygejern, jeg husker, var af jern. Man havde en 2-3 stykker, som så blev sat på en plade på komfuret. To ting skulle man passe på: at de ikke var for varme, så de sved tøjet, og at de ikke var sorte, så tøjet blev snavset. Hvilken herlighed, da vi fik elektrisk strygejern. Så kom termostaten, der forebyggede, at tøjet blev svedet, og nu har vi dampstrygejernet, så vi ikke behøver at stænke tøjet. Og nu har vi fået stoffer, der ikke skal stryges, og ikke repareres, for det var så sidste etape af vasken.

Efterhånden som tøjet blev lagt på plads, sorterede mor det fra, som manglede knapper og bændler, og alt det skulle repareres. Min far havde lange underbukser og langærmede hvide skjorter af lærred, det blev lappet. Når dynebetrækkene blev slidt i den ene ende, vendte mor dem om, så lukningen blev modsat. Når lagnerne blev slidt på midten, rev hun dem over på langs, og syede siderne med kanten sammen, så det tynde kom ud til siderne.

Pudetrækkene blev lappet, alt skulle repareres. Og tænk så på i dag, hvor man ikke engang stopper strømperne mere, men bare smider dem væk. Min mor samlede uldne klude sammen, og sendte dem et eller andet sted hen, hvor de blev kradset og presset til en stor grå flade vat. Så fandt min mor nogle gamle gardiner eller et

gammelt dynebetræk, som hun puttede vattet ind i, og med en stor stoppenål syede hun det sammen på kryds og tværs, så det lignede et rigtigt vattæppe. Ja, der blev ikke købt meget på Nørrehoved, om det så var kludesko, syede mor dem selv eller strikkede overdelen til dem. Om vinteren havde vi altid kludesko med i skole, de vejede ikke så meget og var dejlig varme, i de ofte kolde skolestue, hvor læreren mange gang havde fået tændt for sent op. Vi var ret selvforsynede i gamle dage på landet. Der var 7 km til nærmeste handlende, men så kom de handlende ud til os. Bageren kom 2 gange om ugen, og manglede vi noget hos købmanden, tog han det gerne med. Købmanden selv kom hver fredag. To dage før kom en lærling ud for at tage mod bestilling. Det blev skrevet ind i købmandsbogen, som far så betalte, når han havde fået mælkepenge. Det var en stor dag, når købmandsvognen kom, for så fik vi et kræmmerhus bolsjer til deling fra købmanden. Vi var 4 om at dele det, så vi fik vel 4-5 bolsjer hver. Det var alt det slik, vi fik.

Hvornår vi begyndte at børste tænder, husker jeg ikke, men mange skolebørn gjorde det aldrig, de havde et gult lag på tænderne og havde dårlig ånde. Jeg var vist ikke begyndt i skolen, da jeg fik min første tand trukket ud. Det foregik hos doktor Svartz Nilsen i Snertinge og var ikke rart, da der ikke var noget, der hed bedøvelse. Vi havde ofte tandpine som børn. Så fik vi bundet et tørklæde om hovedet, og far kom nogle dråber af et eller andet bedøvende på et stykke vat. Mit første besøg hos tandlægen var ligeså forfærdeligt, men her fik jeg dog sat noget ind til at bedøve

med og så kunne jeg komme igen senere.

Tilbage til det med handlende. Slagteren kom en gang om ugen, men ham skulle vi ikke gerne handle for meget med. Vi havde jo sul i sulekaret, og var det ikke nok, slagtede vi en høne. Men en gang imellem købte mor dog et pund fars til frikadeller eller bøf om søndagen, men mange gange blev vi børn sendt ud for at sige, at vi ikke skulle have noget i dag. De andre ejendomme må have købt noget, siden han blev ved med at komme. Pålæg købte mor aldrig, vi havde jo spegepølse og røget skinke på hanebjælkerne. En rundtenom med spegepølse, en rundtenom med skinke, en rundtenom med ost og så en rundtenom med margarine til levningerne fra middagen, der var ikke mange aftener, hvor vi ikke fik brasede kartofler. Så var der kærnemælk og the at drikke til. Mælk kunne vi få i stalden. Vi tog et fad mælk ind hver aften. Det blev skummet næste dag og fløden kogt. Mælken blev brugt til vælling eller grød, jeg tror også de fik mælk til frokost. Smør og ost fik vi med hjem fra mejeriet, hvorfra vi også fik kærnemælk og skummemælk. Om sommeren lavede mor tykmælk af sødmælken. Et par skefulde kærnemælk var nok til at syrne den. Æg havde vi også selv, endda så mange, at vi solgte af dem. Sommetider fik vi så mange, at ægsamlere gav os en hel kasse, som vel kunne rumme et par hundrede æg, nej det forslår nok ikke. Tirsdag formiddag havde vi travlt med at gøre æg rene. De revnede og meget snavsede blev lagt fra til os selv, og når vi var færdige, fik vi et røræg hver, hvilken lækkerbiskken. Jeg har jo aldrig taget de store mundfulde, så jeg kunne næste få sådan et æg til at vare

hele dagen til mine søskendes store ærgrelse.

Ugeblad købte vi ikke, men det gjorde vor nabo Sofus Jørgensen, og når vi var dernede, fik vi en stak med hjem. Efterhånden har vi vist abonnement på "Hjemmet", for jeg kan huske, det kom om tirsdagen, når vi gjorde æg rene. Hvilken nydelse at læse kriminalromanen samtidig med, at jeg suttede mit æg i mig.

Grøntsager bestod mest af kartofler, hvidkål og gulerødder samt grønkål. Om sommeren havde vi spinat og salat. Vi havde også lidt rosenkål og bønner ikke at forglemme. Stuede snitbønner var en af de retter, jeg ikke brød mig om. De var saltet ned om sommeren, og selv om mor vandede dem ud, var det en salt omgang. En enkelt gang fik vi boller i selleri, men det var ikke mad, der fyldte noget, med mindre vi fik en gang grød først.

Selv om bageren boede hos os, var det sjældent vi fik wienerbrød. Skete det, var det en fem øres basse. Mor fik som regel et franskbrød om lørdagen, som tak for den kaffe, han fik til sin mad de to dage. Mor bagte som regel en formkage på primussen til om søndagen. Det hændte også, at vi fik en rabarberkage eller æblekage, som vi jo også selv havde materialer til.

Julen står ikke for mig som noget særligt. Adventskranse kendte vi ikke til, da jeg var barn, og jeg husker heller ikke, at vi pyntede op til jul. Julekaktus, julestjernerne og julegaverne nåede heller ikke ud til os. I det hele taget købte man jo aldrig blomster. Man brugt, hvad man havde i haven, men jeg kan hverken huske, at vi havde lys eller blomster på bordet, når vi havde gæste. Det lærte jeg først, da vi kom til Nr. Asmindrup. Ingrid Eriksen havde altid lys og

blomster på bordet, når der var gæster. Om vinteren en skål af kobber med tørrede blomster. Når vi havde spisegæster, som vi sagde, fik de 2 slags steg, men ingen dessert, kun et stykke ostemad med syltede blomster eller gele. Der var heller ikke vine på bordet, kun 1 øl til mændene og 1 sodavand til damerne. Mændene røg cigarer, og kvinderne røg slet ikke. Hvornår mor begyndte at ryge, husker jeg ikke.

Biler var der ikke mange af. Jeg husker, hvor chokeret man var, da Hans Henriksen købte bil og gav 30.000kr. for den, hvilken svimlende sum. Det var det jo også, når man tager i betragtning, at en gris kostede 30kr, og dengang solgte man ikke 1000 grise om året.

Nå, jeg blev vist aldrig færdig med julen. Juleaftensdag kørte vi til gudstjeneste kl. 15. Mor var sjældent med, hun skulle blive hjemme og passe stegen. Vi fik risengrød og andesteg nok også flæskesteg. Mens vi børn vaskede op pyntede far træet. Når det var tændt, fik vi lov til at komme ind. Vi sang 2 julesalmer inden gaveuddelingen begyndte. Når lysene var slukket, fik de voksne en kop kaffe med småkager til. Vi børn fik juleknas og en appelsin.

Så springer vi frem til 1940, hvor jeg blev konfirmeret. Først skal I dog høre om d. 9. april, som vi ikke hørte så meget til. Vi havde undret os over de mange flyvemaskiner, der kredsede over vort hoved, og midt på formiddagen ringede farbror Knud, at vi skulle lukke op for radioen, hvor vi fik at vide, at tyskerne havde overtaget magten i Danmark. Kongen og regeringen henstillede til, at man opholdt ro og orden og gjorde, hvad tyskerne bød os. Snart

kom tyskerne og gravede skyttegrave på Jordbjerg, og byggede en hytte, hvor der boede 3 mand. Det var gamle mænd, som var lige så kede af krigen som os. De kom hver dag og hentede vand i bryggerset. En dag kom de ligesom jeg havde slebet komfuret. Åh, hvor skønt, sagde de og viste billeder af deres hjem og familie. Senere kom jødeforfølgelserne, og en dag ringede fars kusine Mary, som var læge i København, og havde tilbragt et par somre hos os, efter at hun havde været ude for et færdselsuheld, hvor hun brækkede benet. Hun spurgte, om vi kunne huse 3 jøder. Det turde min far ikke, bl.a. fordi vi havde tyskerne så nær ved. Nogen tid efter byggede tyskerne barakker ved Myretykkegård, og så kom der for alvor tyskere til Alleshave. Jeg tror nu nok, at det først var i 1944. Vi havde i nogen tid en af de øverstbefalende boende hos os, om han spiste, husker jeg ikke, men jeg mener, vi talte om, at krigen nok snart var forbi. Der, hvor vi mærkede krigen mest, var på alle de varer, vi ikke kunne få. Vi fik rationeringsmærker på sukker, kaffe, the og brød, og da Poul og jeg flyttede til Nr. Asmindrup i 1950, havde vi endnu rationeringsmærker på kaffe og sukker. Da vi ikke drak kaffe, byttede jeg kaffemærker med sukker, så kunne jeg sylte så meget mere. Da jeg skulle konfirmeres okt. 1940, fik vi salabolie? fra far Marys far, der var grosserer i København. Vi fik surrogatkaffe, og somme tider brændte vi byg på panden og malede det til kaffe. Som konfirmand, var jeg alene, da mine jævnaldrende 2 drenge, var blevet konfirmeret om foråret. Der var 1,5 mil dvs. ca. 10 km til Bregninge, hvor jeg gik til præst. Far og mor var bange for, at det var for langt at køre om vinteren,

derfor blev jeg først konfirmeret i oktober. Min skolegang var ophørt fra 1. april. Dengang gik skoleåret fra april til april. De næste 2 år hjalp jeg til derhjemme. Da vi i 1942 gjorde hovedrent derhjemme, blev jeg sat til at vaske tremmeseng af. Det irriterede mig forfærdeligt, og pludselig fik jeg krampeanfald, som jeg ellers kun havde haft en gang, efter at jeg var begyndt at få medicin. Første gang var fordi jeg var holdt op med at tage medicinen, jeg kunne ikke se, hvad jeg skulle have den for. Da lægen kom derud, sagde han til mig, at det måtte jeg lade være med. Desuden fik jeg at vide, at jeg ikke måtte spise pandekager og æbleskiver, hvad jeg muligvis har fået den dag, hvor jeg fik krampe. Efter krampeanfaldet i 1942 ville lægen have mig på Dianalund, men det ville min far ikke ret gerne, da det blev nærmest blev regnet for et sted for sindssyge. Far spurgte, om vi ikke i stedet kunne besøge fars fætter, der var overlæge på S.N.S., og sådan blev det. Otto Jacobsen var bror til Mary, som havde været på ferie hos os. Han undersøgte mig grundigt, og ved den lejlighed har jeg nok fået phenomal. Samtidig fik jeg påbud om at sove 1 time til middag hver dag, gå en tur, ikke i seng senere end kl. 22 og sove 9 timer. Desuden måtte jeg ikke ryge og ikke drikke vin, jeg tror heller ikke, at jeg måtte drikke kaffe, hvilket jeg heller ikke gjorde, før jeg fyldte 30 og havde fundet ud af, at kaffen tog min kroniske træthed. Men nu var jeg blevet så gammel, så jeg skulle hjemmefra. Erna var konfirmeret og Grethe og Gerda kunne begge tage en tørn derhjemme.

Atter gik der bud til Sdr. Jernløse. Jeg tror, faster Rigmor havde haft tilløb til en hjerneblødning og skulle tage den med ro. Da der samtidig blev en stilling ledig på centralen, fik jeg den. Jeg skulle være på centralen tre eftermiddage om ugen og hver anden søndag. Lønnen var 30kr. om måneden, og hos faster Rigmor fik jeg 5kr. For 35kr. kunne jeg få et par sko, så det svarer altså til 600kr. i dag. Jeg blev meget glad for at arbejde på centralen, længtes ligefrem efter at komme derover. Hos faster Rigmor hjalp jeg bedstemor med støvsugning og anden rengøring. Her var tæpper på gulvene og støvsuger, noget vi ikke havde fået i mit hjem på det tidspunkt. Kl. 11 sendte bedstemor mig ind og sove, så kunne jeg nå at vaske op efter middag, inden jeg skulle på centralen kl. 14. Om sommeren hjalp jeg bedstemor i haven. Dagen før bestemte bedstemor, at nu skulle jeg i haven. Det var ikke noget med, hvis vejret er til det. Hvis jeg har beklaget mig over, at det var koldt, kan jeg forestille mig, at bedstemor har sagt: "Du får nok varmen, når du arbejder".

Faster Rigmor var formand for K.F.U.M.K., så det var naturligt, jeg gik med til møderne der. Om sommeren blev møderne holdt rundt om i hjemmene, hvor vi startede med at lege ude i engen. Derefter var der kaffebord, og så sluttede faster Rigmor af med en andagt. Det var her jeg traf Poul Carlsen, Krøjerup, der sammen med sin søster var kommet til sommerfest i Nr. Jernløse hos Christian Jensen. Dennes søn, Johannes, som læste til præst og var kammerat til Poul, var også hjemme. De 2 halvstuderende herrer adskilte sig en del fra bønderkarlene, hvad jeg straks faldt for. Poul

havde sikkert af Ruth fået at vide, hvem jeg var, og vi dansede mangen en gang. Herlig en sommernat sammen. Men snart var sommerferien forbi, og Poul tog tilbage til Haslev. Dog, min faster var også leder af et sangkor, og her var Ruth også med. Min faster inviterede altid sangkoret med til sin fødselsdag d. 22. dec. Nu var det jo blevet juleferie, og Poul var igen i Krøjerup, og han var også inviteret med, da han somme tider sang med i sangkoret. Alle gæsterne var kommet, men Ruth og Poul manglede stadig. Det var et forfærdeligt vejr, så vi forstillede os, at de ikke kunne komme frem, men ligesom vi skulle til bords, kom de. Man skulle finde sin partner ved at synge en verslinje, og faster Rigmor må åbenbart have opdaget min interesse for Poul, for den linje, han skulle synge lød som følger: "Jeg en gård mig bygge vil", men Poul lavede det hurtigt om til skole. Jeg svarede: "Der skal være have til", og så var den aften reddet. Den søndag, jeg havde fri, cyklede jeg hjem til Nørrehoved. Der var 40 km hjem, men jeg kørte lørdag og tilbage mandag. Som regel kørte jeg over Krøjerup og fik ved den lejlighed et glimt af familien. Så blev det igen sommer, og nu fandt vi mange lejligheder til at være sammen. Da Poul kørte tilbage til Haslev efter ferien 1943, havde vi bestemt at skrive sammen. Og hver uge i de kommende 3 år gik der breve til og fra.

Foråret 1944 byttede jeg så plads med Erna og kom hjem på Nørrehoved, hvor man de sidste par år havde haft sommergæster. Mor og vi 3 piger flyttede ned i karlekammeret, da vi ikke mere havde karle, det klarede pigerne. Far sov på sofaen i stuen. Vi havde op til en halv snes gæster ad gangen, så der var travlhed

med at gøre værelser rene og tømme toiletspande samt fylde nyt vand i kanderne. Vi havde gammeldags das, og spanden blev fyldt hver dag, så det var det første arbejde mor og jeg havde: Transportere spanden over de toppede brosten ud på møddingen. Og så var der jo ellers travlhed med madlavningen og opvask hele dagen. Men om aftenen hyggede vi os. Nogle spillede og sang, andre fortalte historier og vittigheder.

5. maj 1945 sluttede krigen. Alle jublede af glæde og satte levende lys i vinduerne, hvilket vi gør endnu. Det havde været 5 mørke år med mørklægning, mangel op en masse ting inden for beklædning og hvidevarer, men først og fremmest 5 år med frygt. Efterhånden som modstandsbevægelsen voksede, kom der sabotage, som ikke altid undgik at tage danskere med i købet, selv om det var tyske konvojer og tyske fabrikker, man var ude efter. Om sommeren var jeg vikar på centralen i Eskebjerg, og 1. okt. fik jeg plads som stuepige hos professor Gram i Bredgade 5, st. tv. Inden jeg tog derind, havde Poul og jeg fået ring på. Poul havde siden 1944 været lærer på Roskilde Hvide. Hjemmet i Bredgade var stort. En stor spisestue som brugtes til venteværelse. Så var der Jeans værelse, fruens soveværelse, professorens soveværelse samt badeværelse. Så var der anretterværelse og professorens konsultationsværelse samt en lang gang med toilet og et lille rum, hvor jeg sad og stoppede strømper alt imens, jeg lukkede patienter ind og ud. I kælderen var et stort køkken, et vaskerum samt kokkepigen og mit værelse. Desuden en baggang med klokke. Det varede noget før jeg lærte at kende forskel på de forskellige

klokker og tlf., hvor jeg skulle tage imod tilmelding af patienter. Der var små tæpper i alle stuerne, og da elektriciteten stadig var rationeret, måtte vi ikke benytte støvsugeren, så jeg lå på mine knæ og lagde tæpperne ind mod midten fra alle 4 sider, så jeg kunne komme til at tørre imellem dem. Spisestuen ordnede kokkepigen, og fruens stue tog sig selv af. Kl. 13 begyndte konsultationen. Professor Gram var overlæge på Sundby hospital og dr. med. i mave- tarmsygdomme. Når jeg havde taget imod patienterne, skulle jeg skrive dem på en lille tavle, som hængte i dørkarmen til konsultationen. Professor Gram lo nogen gange af mig, når jeg havde stavet et navn forkert. Der var meget få sen - navne altid udenlandske navne. Når konsultationen var forbi, formeldt kl. 15, men mange gange blev den 17, skulle jeg køre tebordet *Her slutter fortællingen, der mangler noget, der er revet ud.*

Senere i 2000 begynder Eva at skrive om sin barndom igen. Noget er det samme andet er nyt.

Vesterled 28.7.2000

Altså, det er fredag 27-7 kl. 10 formiddag. Sætte sig til at skrive om formiddagen var helt utænkeligt i min barndom, da skulle man arbejde.

Lad mig først fortælle om mit barndomshjem, som lå langt ude på landet. Vi havde 10 km til den nærmeste købmand, 3,5 km til skole, og der var ingen skolebus, vi måtte gå eller cykle. Om

vinteren lå der ofte meget sne, vi måtte gå ind over markerne. Dengang var der ingen sneplove, karlene på gårdene måtte ud at kaste sne. Min far var snefoged, han måtte ringe rundt til gårdene og bede gårdmændene sende karlene ud. Nogen steder var der så megen sne, at karlene til sidst ikke kunne kaste sneen op, da dyngerne gik højt over hovederne på dem. Vi børn havde skistøvler, siden fik vi gummistøvler, men de var ikke nær så varme, selv om min far lagde en halmviske i. Min mor syede lange bukser af min fars gamle bukser, det var dejlig varmt. Vi havde kludesko med, som vi tog på i skolen. Var det rigtig koldt, fik vi lov til at sætte vore støvler ind ved kakkelovnen i skolestuen. Kludeskoene havde min mor syet. Først syede hun en sål af noget stof, som hun klippede i facon. Så syede hun sålen med noget "kinesertråd", noget tyk tråd, man benyttede, når noget skulle holde særlig godt. Med den syede hun med tætte sting rundt på sålen, så den blev fast og stærk. Overlæderet blev syet af noget kraftig "vadmelsstof" fra nogle af min fars bukser. Til sidst blev sålen foret og overlæderet syet på, og så havde vi et par varme og billige sko. Min mor strikkede også lange strømper til os af brunt uldent garn. De var varme, men kradsede væmmeligt. Efterhånden gik der jo hul på knæet, og så blev de stoppet. Når mor syntes, de var stoppet for meget, klippede hun fødderne af og strikkede nye fødder i. Samtidig vendte hun strømperne, så stopningen på knæet kom om bagpå, og så blev de brugt til daglig. Dengang skiftede vi nemlig tøj, når vi kom hjem, for så skulle vi arbejde. Om sommeren skulle vi gøre rent i haven: hakke mellem

urterækkerne, tynde gulerødder og andre urter. I blomsterhaverne skulle plænerne slås. Vi havde 3 plæner. Rundt om dem var der gange, som skulle hakkes og rives mindst en gang om ugen. Senere skulle der plukkes bær og syltes blommer, pærer og æbler. Noget af det, vi lavede mest af, var marmelade. Det fik vi på maden, nogen gange i stedet for ost. Marmeladen bestod først og fremmest af nedfaldsæbler. De blev kørt igennem kødhakkemaskinen. Dengang havde vi ikke elektriske maskiner, så vi måtte trække den med håndkraft. Det var gerne børnenes arbejde. Desuden kom der rabarber i marmeladen. Somme tider lavede man marmelade af det mos, der blev tilbage, når saften af rabarberne var siet fra. Dengang måtte man nemlig sylte det hele om sommeren, for vi havde ingen fryser, vi kunne lægge det i. Der blev kogt saft, syltet blommer, pærer og jordbær samt hindbær. Der var også solbærmarmelade og æblegele, sommetider også ribsgele, som blev lavet af æbler, ribs og sukker. Æblerne skulle være grønne, så var der mest pektin i. Det var altid spændende om geleen ville stivne, eller om min mor havde kommet for lidt sukker i. Sukker var dyrt, for det skulle købes hos købmanden. Ellers var vi næsten selvforsynede. Vi hentede mælk i jungerne, som var nogle spande, vi brugte til at køre mælken til mejeriet med. Her lavede man ost og smør af mælken. Herfra fik vi da ost og smør med tilbage, samt kærnemælk og skummetmælk. Det sidste kogte vi grød og vælling af. Mest bygggrød, det kunne jeg ikke lide, selv om der var sukker og kanel på og en smørklat i midten. Det har nu nok været margarine, for smør og ost blev

trukket fra mælkeregningen, som var vores største indkomst. Min far var heller ikke glad, når mor sagde, at vi skulle tage øverst i junglen, så vi kunne få lidt fløde. Det fremkom på den måde, at mor først hældte mælken op i et fad, som stod i kælderen til næste dag, så var al fløden samlet ovenpå, og min mor kunne så skumme fløden af og koge den, så holdt den sig længere. Der kunne også være sygdomme i mælken, so kogning forhindrede af vi fik. Når min far gjorde vrøvl, når vi tog for meget fløde, skyldtes det jo, at der blev taget prøver af mælken, hvorefter prisen blev sat efter, hvor meget fløde, der var i mælken. Foruden mælk, smør og ost var vi også selvforsynende med høns, kyllinger og æg. Kyllingerne var vores søndagsmad, desuden fik vi også budding med saftsovs til. Engang imellem måtte en høne lade livet, så vi kunne få suppe. Mor kogte selv melbollerne af rismel. Det var dyrt, så der blev ikke lavet ret mange. Til gengæld var der godt med gulerødder og kartofler. Æggene skulle vi også spare på. En gang om ugen kom æggemanden og hentede æg. Først skulle de renses for snavs og de revnede sorteredes fra. Vi piger fik gerne et af de revnede. Dem rørte vi op med sukker til massen næsten var hvid. I kan tro, det smagte godt. Somme tider fik mor og far også, men så kom der kogende vand og lidt madsherry i, og så hed det punches. Der skulle egentlig rom i, så hed det romtoddy og blev somme tider serveret for vore gæster.

Foruden mælk, fløde, smør og ost samt æg og fjerkræ fik vi også en gris 2 gange om året, nemlig til jul og påske. Min far og farbror og karlene slagtede selv grisen. Det var ikke noget rart arbejde. Grisen blev lagt op på ryggen på nogle plader, og så holdt de grisen, mens min far stak den. Det skulle gøres meget bestemt, så grisen kunne dø hurtigt og blodet komme af grisen. Blodet løb ned i et fad med gryn, som min mor holdt. Næste dag var grynene "bauset ud", som man sagde. I kender det fra havregrøden. Hvis I lader grynene stå i vand et stykke tid, har de suget alt vandet og er lettere at koge ud, så man ikke sidder og tygger på grynene. Når blodmassen havde den konsistens, den skulle have, kom man rosiner og flæsketerninger i, øste den op i tarmene og kogte dem. Så spiste vi dem med smør og sukker til, det var en herreret. Men inden man kunne bruge tarmene, skulle de renses. Det hjalp jeg min mor med, men puh ha, hvor det lugtede, når alt indholdet løb ud af tarmene. Efter tømningen blev de gnedet med ind med salt, og så stod de til næste dag, hvor de blev skyllet i eddikevand, så de var klar til at bruge.

Nu er klokken 12, og jeg vil spise frokost samt hvile mine øjne lidt. Måske ses vi efter frokost.

Her er jeg så igen. "Eva, du skal tørre støv af", kan jeg høre min mor sige, men nu er jeg blevet så gammel, at jeg siger:" I dag har jeg lyst til at skrive, det har jeg måske ikke i morgen, og støvet bliver nok liggende.

Nå, vi blev vist ikke færdig med grisen. Foruden tarmene til blodpølse, blev der også ordnet nogle små tarme. De skulle skrubes

til de blev helt klare. Det kunne godt være svært, for der måtte ikke skrubes hul på dem, for så løb farsen ud. Farsen lavede vi også selv af nogle små stykker kød, som blev malet og rørt med mel og krydderier. Så blev der sat et langt rør på kødhakkemaskinen. Derpå blev pølseskindet sat på, og mens farsen blev kørt gennem maskinen, stod mor og jeg og formede pølsen, så den hverken var for tyk eller for tynd.

Medisterpølse, ribben og koteletter blev henkogt. Det var noget helt nyt. Før i tiden blev det saltet sammen med flæsket, men nu blev det fyldt på henkogningsglas, som var et glas med låg, herimellem blev der lagt en gummiring. Så blev glassene sat i en gryde med vand. Når det havde kogt et stykke tid, blev de taget op, og så var det spændende, om låget holdt tæt, eller kunne kødet ikke holde sig.

Men det allerførste vi gjorde ved slagtingen var at skære fedtflommerne i stykker og smelte dem af, så min far kunne få fedtegrever til aften. Fedtegrever minder nok lidt om flæskesvær i kan købe. Fedtet, som blev smeltet af, blev hældt i skåle, og så smurte man det på maden i stedet for margarine.

En anden lækkerbiscen var finker, som blev lavet af lunger, nyrer, hjerte og lever. Det blev kogt og malet gennem kødhakkemaskinen. Det kom også lidt fedtegrever i, og så blev det smagt til med krydderier.

Endelig var der leverpostej. Leveren skulle køres 3 gange gennem kødhakkemaskinen, for den skulle være rigtig fin. Leverpostej var ikke hver dagskost som i dag.

Ja, og så var der jo grisehovedet, det blev også kogt, og så lavede vi sylte af det.

En gang om ugen kom slagteren, men min mor vidste aldrig, hvad hun skulle købe hos slagteren, det blev mest til en gang oksefars til bøf. Han havde også røde pølser med, men det kunne der ikke blive råd til. Engang fik vi en pølse af slagteren. Vi vidste ikke, hvordan vi skulle spise den. Mange gange blev vi sendt ud med den besked, at vi ikke skulle have noget.

Så må det vist være nok med den gris.

Vi havde også ænder og gæs. Ænderne blev slagtet om efteråret, og så blev der inviteret gæster.

Mens jeg var barn fik vi ikke dessert, men en ostemad med syltede blomster til.

Man fik heller ikke vin, men en øl til mændene og en sodavand til damerne, som heller ikke røg. Når man havde rejst sig fra bordet, gik damerne ind i "den pæne stue" med de polstrede møbler, mens herrerne blev i hverdagsstuen, hvor vi havde spist. Herrerne spillede lomber, mens damerne spillede whist. Inden de skulle hjem fik de kaffe med kringler og lagkage.